plaut

CISTELLARIA.

(POVESTEA CU CUTIOARA CU JUCĂRII)

PERSOANELE:

SELENIVM. MERETRIX.	Selenivm. Curtezană.
GYMNASIVM. MERETRIX.	Gymnasivm. Curtezană.
LENA.	Lena.
AUXILIVM. DEVS (PROLOGUS).	Auxilivm. zeu (prologus).
ALCESIMARCHVS. ADULESCENS.	Alcesimarchvs. Tânăr.
THYNISCVS (?) SERVVS.	Thyniscvs. Rob.
SENEX.	Bătrân.
LAMPADIO. SERVVS.	Lampadio. Rob.
MELAENIS. LENA.	Melaenis. Codoaşe.
PHANOSTRATA. MATRONA.	Phanostrata. Matroană.
HALISCA. ANCILLA.	Halisca. Servitoare.
DEMIPHO. SENEX.	Demipho. Bătrân.

— Acțiunea se petrece în Sicyon —

www.digibuc.ro

CISTELLARIA.

REPREZENTATĂ ÎNTRE ANII 201—199 A. CR. (G. MICHAUT).

— I. Piesă din greceşte, după o comedie a lui Menandrus. *Cistellaria*, pe româneşte: *cutioara cu jucării*. Numele împrumutat dela un detaliu secundar, pentrucă prin ajutorul unei cutioare cu jucării se face recunoaşterea unei fete. Este comedia, care are cele mai multe lipsuri.

Are prologus în corpul piesei, pronunţat de două persoane: Un actor şi o persoană fictivă, un zeu. E un prolog original.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-lu. Dialog între două curtezane tinere şi mama uneia din ele, din care aflăm caracterul minunat al uneia, *Selenium* şi ticăloşenia alteia, bătrâna *Lena*. *Selenium* iubeşte pe un tânăr, pe care părinţii umblă să-l însoare cu o alta; deacì mâlnire şi supărare.

Prologus. Ni se spune cine erà *Selenium*. Erà fată de cetăţeni, copil din dragoste al *Phanostratei*, siluità cândvà de un tânăr, *Demipho*, astăzi om în vârstă şi de ruşine fusese aruncată în stradă, punându-i alături o cutie cu jucării. Fata fù culeasă de o curtezană, *Lena* şi dată unei prietene, curtezanei *Melaenis*, care o crescù, dându-i o educaţie frumoasà. Ajungând mare, cunoscù pe tânărul *Alcesimarchus* şi între ei se născù o dragoste sinceră.

Actul al II-lea. Fără mult înţeles din pricina lipsurilor. Rezultă disperarea tânărului, pentrucă îl respingeà acuma *Selenium*.

Actul al III-lea. Tânărul *Alcesimarchus* încearcă să se desvinovăţească faţă de mama adoptivă a lui *Selenium*. care nu-l crede. *Lampadio*, robul, care erà în căutarea fetei, pe care el o lepădase odinioară, zăreşte pe mătuşa, care o ridicase atunci. Dela el, *Melaenis* află adevărul şi se hotărăşte să redea părinţilor pe *Selenium*.

Actul al IV-lea. *Melaenis* în drum cu *Selenium* spre casa părinţilor ei. *Alcesimarchus* le iese în cale, făcând pe disperatul şi răpeşte pe fată. In fugă, îi scapă cutia cu jucării.

Actul al V-lea. *Halisca*, roaba lui *Melaenis* e în căutarea cutiei. Dela ea, *Phanostrata*, mama cea adevărată, află adevărul şi-şi regăseşte copila.

— III. O fată pierdută este regăsită prin ajutorul unei cutioare cu jucării. Tema nu e unică în teatrul lui Plautus; aşàceva mai întâlnim şi într'o altă comedie, în *Rudens*. Subiectul este tratat simplu, fără interes, fără viaţă, fară mişcare, lucru aşà de puţin obişnuit la Plautus. E una din comediile cele mai slabe. Intriga aproape de loc. *Melaenis*, care ar fi putut creà un frumos conflict dramatic, căutând să reţină şi să

www.digibuc.ro

nu se despartă aşà de uşor de o fată, pe care o crescuse şi-i erà dragă, renunţă aşà de uşor la ea. Oricât de frumos ar fi gestul de a reda părinţilor pe fiica lor, o oarecare împotrivire ar fi avut cevà mai omenesc, la o curtezană de suflet, cum ne e înfăţişată *Melaenis*.

— IV. Eroll. Dacă intriga lasă atât de mult de dorit, în schimb comedia îşi are farmecul ei, în fericita opoziţie dintre cele două tinere curtezane: *Gymnasium* şi *Selenium;* dintre cele două bătrâne: *Lena* şi *Melaenis*.

Pecând Gymnasium s'a resemnat, obişnuindu-se repede cu meseria ei de curtezană, cu ideea că „în fiece zi trebue să se culce cu bărbaţii", Selenium, deşi trăită în acelaş mediu de curtezane, a rămas totuş curată la suflet, bună, iubitoare, iertătoare şi duioasă. Iubeşte pe unul singur şi suferă în ea necredinţa acestuia. Plautus a făcut din Selenium figura cea mai simpatică.

Şi alături iarăş două caractere, două contraste: *Lena*, bătrâna mamă a lui Gyimnasium, curtezană ordinară, fără conştiinţă, limbută, beţivă, fără pic de suflet. Işi speculează fata în modul cel mai josnic. Lena e o a doua *Cleaereta*, din *Asinaria*.

Pecând *Melaenis*, deşi curtezană bătrână, este femeie de inimă, care creşte frumos o fată, ce nu era a ei, gândindu-se mai mult la fericirea copilei decât la interesul ei de curtezană. Cu drept cuvânt *Cistellaria* poate fi socotită o piesă de contraste, menite a înlocui o intrigă.

— V. Morala. Nu ştim ce-a urmărit Plautus prin comedia de faţă: Să ne introducă în mediul curtezanelor şi prin contrast să facă să reiasă în evidenţă caracterul minunat al lui Selenium?

— VI. Comedia de faţă se caracterizează prin următoarele: 1) Prologus, care nu vine la început, ca de obiceiu, ci la sfârşitul actului întâi, caşi la o altă comedie *(Miles Gloriosus)*. De fapt sunt două prologuri; 2) Este o comedie serioasă, de sentiment, în care personagiile comice lipsesc; 3) Din cuvintele curtezanei *Lena*, din actul I-iu, cari ne înfăţişează aceeaş mentalitate caşi Cleaereta din *Asinaria*, cunoaştem viaţa şi apucăturile acestui soiu de femei; 4) Interesant este sfârşitul prologului, cu aluziile la Carthaginezi; deasemenea sfârşiiul comediei, cu privire la actori; 5) Nebunia (parodierea amorului) ca temă dramatică; 6) Comedie cu textul cel mai mutilat: lipsesc scene întregi

— VII. Ca *muzică*, dacă Cistellaria ar fi fost completă, ar fi făcut parte din piesele, în cari predomină *recitativul (septenarii trohaici şi iambi)*. In toată piesa sunt trei *canticum*, versurile: 1 — 37; 203 — 228; 671 — 703. Cel mai interesant e canticum al doilea (203 — 228), al lui Alcesimarchus asupra amorului.

— VIII. Nu se cunoaşte nicio imitaţie modernă.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI.

Un tânăr din Lemnos silueşte o fată din Sicyon. El se reîntoarce în patrie şi prin căsătorie dobândeşte o fată. Fata din Sicyon naşte şi ea, la rândul ei, o fată, pe care un rob o ia şi o leapădă, punându-se însă la pândă. O curtezană o ia şi o dărueşte unei alteia.

Mai târziu, plecând din Lemnos, tânărul se căsătoreşte cu aceea, pe care o siluise, iar pe fata, pe care o născuse la Lemnos, o dă în căsătorie unui tânăr, căzut la dragoste după fata aceea, care fusese lepădata.

Şi astfel, fiind recunoscută ca cetăţeană, Alcesimarchus o are acum de soţie, după lege şi obiceiul locului.

ACTUL I-u.

Selenivm. Gymnasivm. Lena.

Sel. [1]) Dacă până acum te-am iubit şi mi te-am socotit prietenă, draga mea Gymnasium, pe tine şi pe maică-ta, astăzi mi-aţi aratat-o cu prisosinţa şi tu şi ea. Soră să-mi fi fost şi nu ştiu ce fel ai fi putut mai bine [2]) să mă ai în mai mare cinstire, lucru care, după mine, cred că n'ar fi fost cu putinţă.

Astfel, lasându-vă la o parte toate celelalte treburi ale voastre, toată grija vă eram eu. Deaceea şi eu vă iubesc şi vă port recunoştiinţa mea toată.

Gy. Pe Polux, de bună seamă, preţuirea asta a ta ne onorează; ne îndeamnă să te cercetăm mai des,

să-ţi putem fi de folos:

Astfel, la masa ta, ne-ai făcut o aşă plăcută şi strălucită primire, că ne-om aminti de ea într'una.

In vers acrostih.

1) Canticum, v. 1 — 37. — 2) *magi' potueris.*

www.digibuc.ro

Sel. Pe Polux, am făcut-o cu dragă inimă şi, în ce mă priveşte, socot să vă mai împlinesc şi alte dorinţi, pe cari am să vad că le aveţi.

Le. Cum spune acela, care a fost purtat pe o mare liniştita de un vânt prielnic, mă bucur că am venit [1]) — pe Castor la fel şi noi am fost primite astăzi la tine,

în chipul cel mai plăcut,

afară de rândueala în serviciul mesei, care n'a prea fost cine ştie ce, sa-mi placă şi mie!

Sel. Cum asta, rogu-te?

Le. Vinul fuse cam pe sponciu şi cât fuse şi ala botezat cu apă.

Gy. Şi dumneata acuma! Se cade să vorbeşti una ca asta!

Le. Ba se cade şi-i şi drept. Şi apoi nu suntem între noi?

Sel. Că vă iubesc, e meritul vostru, că şi voi vă îngrijiţi de mine şi mă preţuiţi, aşàcum trebue.

Le. Pe Polux, ar trebui, draga mea Selenium, caşi tagma asta a noastră de muiereturi să fim şi noi odata binevoitoare unele faţă de altele,

să ne purtăm cu prietenie!

Nu vezi tu doamnele din lumea mare, matroanele cele nobile, cum îşi cautá prietenia şi se silesc să şi-o pàstreze bine strânsă între ele. De-a fi sà facem şi noi acelaş lucru, de ne-am purta la fel ca ele, nu ne-am duce viaţa din greu, în cea mai mare invidie. Ele ţin să avem mereu nevoie de ajutorul lor.

Că tràim prin noi înşine, nu le place
şi-ar voi sá dăm într'una fuga la ele,
să le cádem în genunchi, cu rugă.

Dacă te-ai dus la ele, mai bine ai fi vrut să nu te-i fi dus, în aşà ne laudă pe faţă tagma noastră, în dos însă, oridecâteori li-se prilejeşte, ne trag cu viclenie câteun duş rece [2]).

Spun în gura mare că noi le luăm bárbaţii, că le suntem întreţinute, umblă sá ne subjuge, pentrucá noi nu suntem decât nişte biete desrobite.

---

1) *uentum gaudeo. Ventum*, verb, dar şi acuzativul subst. *ventus*. Joc de cuvinte. — 2) *aquam frigidam suffundunt.*

www.digibuc.ro

Şi eu [1]) şi maică-ta, amândouă am fost curtezane: Ea te-a crescut pe tine, la fel cum şi eu mi-am crescut-o pe a mea, ca pe nişte fete născute din flori. Şi asta n'am făcut-o din cine ştie ce grozăvenie mare [2]), s'o împing pe ea spre meseria de curtezană, ci de frică să nu mă văd murind de foame.

Sel. Eră poate mai bine s'o fi măritat-o după vreunu.

Le. Ei, dar la urma urmei, pe Castor, nu se mărită ea cu bărbatii în fiecare zi? Se mărită ziua, se va mărita apoi noaptea.... niciodată n'am lăsat-o să se culce singură, ca o văduvă [3]).

Pentrucă, dacă ea nu face asta, toată familia ar putea muri de foame şi mizerie.

Gy. Nevoia mă face să fiu aşà, cum vrei tu să fiu, mamă dragă.

Le. Pe Castor, n'aş avea dece mă plânge, dacă şi pe viitor ai să-mi fii aşà, precum ţi-e vorba. Şi dacá vei fi aşà, cum te vreau eu, n'ai să ajungi niciodată la vârsta asta a mea [4]) şi-o sa ai deapururi tinereţea asta fragedă, pe care o ai acuma. Pentru bărbaţi o să le fii [5]) o pierzanie, iar pentru mine un isvor nesecat de câştig, fără să mă coste niciun ban.

Gy. Zeii ne-or ajuta!

Le. Fără ajutorul tău, să nu-ţi închipui că zeii au să ne facă cine ştie ce mare ispravă!

Gy. Pe Hercle, în ce mă priveşte, o să-mi dau toată silinţa. Dar, ochişorii mei, Selenium, a mea, ne luarăm aşà cu vorba — niciodată nu mi te-am văzut mai tristă ca acum. Ia, să vedem, dece ţi-a pierit aşà de mult veselia? Şi nici de îngrijit, nu mi-te mai îngrijeşti aşà, precum ţi-eră obiceiul — (către Lena). Ia, vezi-o, te rog, ce suspin [6]) adânc îmi scoate! — şi cât eşti de galbenă la faţă?

Deschide-ţi către noi inima şi ce durere te frământă, ce aju-

---

1) Deaci *canticum* e înlocuit prin recitativ, v. 38—119 *(iambi septenarii*, 38 — 58; *trochaici septenarii*, 59—119). — 2) *superbiai causa.* — 3) Să se compare această scenă cu cele ce spune Cleaereta în *Asinaria* (v. 153 — 242).

4) *hac aetate.* Alte ediţii dau: *Haecate*, ori *Hecala aetate.* „N'ai să ajungi niciodată ca bătrâna (cerşetoare) Hecale". — 5) *eri'* (p. *eris*). — 6) *suspiritum.*

www.digibuc.ro

tor nădăjdueşti. din parte-ne, spune-ne-o s'o ştim şi noi. Că, nu vreau, rogu-te, să-mi sfâşii inima cu lăcrămile tale.

Sel. Mă chinuesc, ca o nenorocită, draga mea Gymnasium. Mi-e rău, mă sbucium din greu; inima mi-e bolnavă [1]); bolnavi îmi sunt ochii, bolnavà sunt la suflet. Ce să mai spun? O prostie a mea m'a aruncat în mâhnirea asta!

Gy. Şi prostia asta trimite-o şi tu înapoi acolo, deunde a venit; fă-o, să nu-i mai auzi de nume?

Sel. Ce pot face?

Gy. S'o ascunzi în adâncul sufletului [2]) şi de ştire numai tu una să-i porţi, să nu te mai ştie nimeni.

Sel. Dar dacă un dor îmi zace la inimioară [3])?

Gy. Ce vrei să spui? Deunde ţi-a venit dorul ăsta [4]) la inimă? Spune-mi, rogu-te! Iată o boală, pe care eu una nici n'o am şi la alte femei de aşàceva încă n'am auzit pomenindu-se, dupăcum mi-o spun şi mie bărbaţii.

Sel. Dacă e cevà în noi, care ne face să suferim, sufăr; dacă însă acel cevà nu este, cu asta nu însemnează că încă nu sufăr şi aşà.

Gy. Femeia asta iubeşte!

Sel. Rogu-te, oare aşà amar să fie începutul dragostei?

Gy. Pe Castor, dragostea are în ea din belşug şi miere şi fiere [5]). Ce e dulce, ţi-se dă numai sà-l guşti [6]); ce e amar însă, ţi-se dă pânăla saturare.

Sel La fel e şi cu boala asta, care mă chinueşte, Gymnasium.

Gy. Dragostea e hainà.

Sel. Atunci, o să mă dea gata.

Gy. Ţine-ţi firea. O să vinà şi zile mai bune.

Sel. Aş crede-o, dacă-aş vedea venind doctorul, care poate să-mi aduca lecuirea bolii.

Gy. O să vinà.

Sel. Pentru cel care iubeşte, vorba asta „o să vinà", este o vorbă de clacă, dacă el nu vine. Şi numai din vina şi prostia

---

1) *doleo ab animo.* — 2) *in apscondas pectore.* — 3) *at mihi cordolium est.* — 4) *id cor.* — 5) *felle.* — 6) *gustui dat dulce.*

www.digibuc.ro

asta a mea mă sbucium, nenorocita de mine, eu, care altă dorinţă n'am avut decât să-mi pot trăi viaţa laolaltă cu el.

Le. Vorba asta, draga mea Selenium, de a iubi un singur bărbat şi odată căsătorită cu el, să-ţi duci viaţa laolaltă, cel mult dacă poate folosi unei matroane; o curtezană însă, este întocmai caşi o cetate bogată: Nu e cu putinţă să-şi întreţină singură viaţa, dacă nu sunt bărbaţi îndeajuns.

Sel. Ascultă-mă acum. Ce cer dela voi şi pentruce sunteţi poftite la mine, o să vi-o spun. Maică-mea, fiindcă eu nu vreau să trec drept curtezană, m'a ascultat şi a îndeplinit voinţa unei fiice, deapururea supusă, îngăduindu-mi să trăesc cu acela, pe care l-aş putea iubi cu adevărat.

Le. Proastă socoteală, pe Castor! Insă, legatu-ţi-ai tu cumvà viaţa cu vreun bărbat?

Sel. In afară de Alcesimarchus, cu nimeni şi un altul nu s'a putut atinge de cinstea mea.

Le. Rogu-te, ce fel omul ăsta s'a putut el vârî în sufletul tău?

Sel. De sărbătoarea Dionysiacă, maică-mea m'a luat să văd procesiunea. La înapoierea acasă, din locul deunde mă pândià s'a luat în taină după mine pânăla poarta casei: Apoi s'a dat cu prietenia pelângă mama şi-n acelaş timp şi pelângă mine; cu vorbe dulci, cu plocoane, cu daruri.

Le. Aş voi să mi-l dai pe mâna mea: cum ţi l-aş mai răsuci!

Sel. Ce mai? Din obişnuinţă, mă apucai să-l iubesc şi el pe mine la fel.

Le. O, draga mea Selenium, trebue să te prefaci că iubeşti; pentrucă, dacă iubeşti, începi a te îngriji mai mult de acela, de care eşti îndrăgostită, decât de treburile tale.

Sel. Insă, el s'a legat prin jurământ sfânt, faţă de maică-mea, să mà ia de soţie: Şi acum îi se dă o altă soţie, o rebedenie din Lemnos [1]), care locueşte aici, în apropiere. Il sileşte la asta tată-său. Acum mama e necăjită foc pe mine, că

1) *sua cognata Lemniensis:* După legea, care ordonà ca fata orfană să se căsătorească cu ruda mai apropiată. Ideia aceasta o întâlnim şi la Terentius, în comed. *Phormio* şi *Adelphi*.

www.digibuc.ro

nu m'am reîntors acasă, la ea, când am aflat lucrul acesta, că el o să-şi ia o altă soţie.

Le. In dragoste, totul se îngădue.

Sel. Te rog dar acum să-o laşi pe Gymnasium numai aste trei zile să stea la mine şi să aibă grijă de casă, că mi-a trimis mama vorbă să mă duc pânăla ea.

Le. Deşi aceste trei zile ale tale nu-mi sunt pe voie şi-mi aduc pagubă la câştig, totuş mă învoesc.

Sel. Te porţi cu inima [1]), ca o prietenă! Iar tu, draga mea Gymnasium, de o să vină Alcesimarchus în lipsa mea, nu vreau să-l dojeneşti cu asprime. Deşi prin purtarea lui ar bineme-rita-o, totuş eu încă îl iubesc. Vorbeşte-i liniştit şi nu cumvà să te-apuci să-i spui vorbe, carî l-ar face să sufere. Ţine cheile. De orice o să ai nevoe, ţi-se va dà; voie ai dela mine. Acuma vreau să plec.

Gy. Cum îmi mai storci la lacrămi!

Sel. Rămâi cu bine, iubita mea Gymnasium.

Gy. Ingrîjeşte-te, draga mea. Rogu-te, ai de gând să-mi pleci aşà neîngrijită!

Sel. Când norocul nu te-ajută [2]), nu-ţi mai arde de gătealà.

Gy. Cel puţin ridică-ţi în sus voalul.

Sel. Lasă-l să se târască, cum mă târăsc şi eu.

Gy. Fiindcă aşà ţi-i voia, atunci sănàtate şi mergi cu bine.

Sel. Cât aş voi-o, dacă mi-ar stà în putere! (iese).

Gy. Mai ai cevà a-mi spune, mamă, să mă pot duce şi eu la ea acasă? Pe Castor, se vede că iubeşte.

Le. Deaceea şi ţie sa-ţi intre bine în urechi: Să nu iubeşti pe nimeni. Du-te.

Gy. Mai ai cevà să-mi spui?

Le. Să mergi sánàtoasá.

Gy. Cu bine. (intră în casă la Selenium).

---

1) *facì' benigne.*

2) *inmundas fortunas.* Joc de cuvinte, ca răspuns la vorbele „aşa neîngrijită" *(sicine inmunda)* ale lui Gymnasium.

www.digibuc.ro

Lena.

Păcatul [1]) ăsta îl am şi eu, pe care îl au cea mai mare parte din muiereturile, cari învârtim aceeaş meserie, caşi mine: Cum ne-am îndopat bine stomacul, pe dată ne şi apucă mâncărimea la limbă şi pălăvrim [2]) mai mult decât s'ar cuveni.

De pildă, pe aceea, care se duse deaci mai adineaori, plângând, încă copilă mică fiind, am cules-o, depe o străduţă dosnică, unde fusese lepădata [3]). Un tânăr, deaicl din oraş, de cea mai bună familie — Dar şi eu acuma, zău, se vede că m'am chiar îmbatat deabinelea, de atâta floare de vin ce am tot băut, ca d'aia am prins atâta limbariţa [4]) la limbă! Ca o nenorocită ce sunt, nu-mi pun straja gurii şi bălmăjesc şi vrute şi nevrute. — Baiatul asta, al cărui parinte, unul din cei mai deseamă oameni din Sicyon, e înca în viaţă, s'a îndrăgostit nevoie mare de fetişcana asta, aceea care plecă deaici mai-adineaori plângând şi care şi ea, la rându-i, prinse a-l îndragl la fel pe tânăr.

Pe fata asta am dat-o în dar curtezanei deacl, o prietenă de a mea, care-mi tot bătea capul sa-i bobesc undevà vreun băiat, sau fată, născută decurând, ca să poată ea trece drept maica lor.

Când cel dintâi prilej mi-se prilejl, îi îndeplinii şi eu dorinţa, aşàcum dealtfel mă şi rugase. Iar ea, cum primi dela mine fetiţa, se şi prefăcù c'o naşte dinnou, pe fetiţa primită dela mine [5]), fără moaşe, fára dureri, aşàcum nasc unele femei, cari umblă după lucruri necurate.

Pentrucă zicea că are un ibovnic străin şi deaceea umblă şi ea să dea ca al său un copil, ce nu erà al ei. Taina asta o ştim numai noi amândoua: Eu, care i-am dat fata şi ea, care a primit-o — bineînţeles şi voi, acuma.

---

1) Deaci, dela 120-202: diverbium *(iambi senarii)*.

2) *largiloquae sumu'*. — 3) E un început curios de prologus. Prologul adevàrat este cel care urmează, pronunţat fiind de un zeu *(Auxilium)*. — 4) *magi' libera*. — 5) Să se observe desele reveniri şi repetări, pentru ca descrierea să fie cât mai clară şi mai înţeleasă.

www.digibuc.ro

Aşà s'au petrecut lucrurile. Când nevoia va fi, nu uitaţi să vă amintiţi de spusele mele. Acum mă duc acasă.

Auxilivm [1]).

Ce mai guralivă, ce mai sugătoare îmi mai e şi mătuşa asta! Abià de se îndură să mai dea şi zeului rând la vorbă, cu graba ei de a vă desvălui taina cu fata cea presupusă. De nu v'ar fi spus-o ea, vi-o spuneam eu, că doar un zeu [2]) ştie mai bine povesti, căci eu sunt zeul Auxilium [3]).

Acum fiţi cu luare aminte, să vă pot povesti povestea, aşà, precum este: Au fost şi e mult deatunci, aici, în Sicyon, sărbătorile Dionysiace. Un negustor din Lemnos venì aici, la serbare. Erà tânăr şi cum erà băut şi întuneric besnă, silui o fată, chiar în stradă.

Când îşi dete seama de isprava, pe care o făcuse, o şi ia la sănătoasa, fugind în Lemnos, unde îi erà atunci locuinţa. Insă aceea, pe care o siluise, zece luni în urmă, născù o fată. Cum ea nu ştiu cine erà făptuitorul isprăvii, se destăinueşte unui rob al tatălui său, o dă pe fată robului s'o lepede, spre a-se scapà de ea. Robul o leapădă. Bătrâna aceasta o ia, însă robul acela [4]), care o lepădase, s'a fost pus la pândă, să vadă încotro, sau în ce casă, o să o ducă ea pe copilă.

Aşàcum voi înşivă o auziraţi pe ea destăinuindu-se, ea dădù pe fată curtezanei Melaenis, care o creşte, cu îngrijire şi cu cinste, par'că ar fi fost copila ei.

In timpul acesta şi Lemnianul acela se căsătoreşte acolo cu o rudă a sa deaproape, care o porneşte pe cealaltă lume, spre cea mai deplină mulţumire a bărbatului. Dupăce o îngropă, pedată venì să se aşeze încoa, în partea locului. Se însoară aici cu aceeaş fată, pe care el o siluise. Ea, la rându-i, îi spuse că, după urma acelei siluiri, a născut o fată, pe care a dat-o unui rob s'o lepede. Atunci el pedată şi dá poruncă acelu-

---

1) Acum începe prologul adevărat, pronunţat de o persoană alegorică, un zeu. — 2) *deu'* — 3) Cel ce vine într'ajutor.

4) *ill' clam opseruauit (Ill' p. ille).*

www.digibuc.ro

ţiaş rob să cerceteze, dacă n'ar putea cumvà bobi femeia, care luase fata.

Acum, robul îşi pune tot sufletul, doar de-ar puteà da de acea curteznă, pe care o văzuse el atunci, din locul, deunde se ascunsese, ridicând fetiţa, pe care el o lepădase. Cât pentru ce mai rămâne, vreau să-mi încheiu socotelile, să mi-se şteargá numele de datornic, să nu mă mai ştiu dator cu nimic.

Se află aici, în Sicyon un tânăr, al cărui părinte e în viaţă. Tânărul ăsta s'a îndrăgostit nevoie mare de fata aceea, care fusese lepădată şi care plecă mai adineaori deacì, plângând, la maică-sa; dar şi ea, nu mai puţin, îl iubeşte pe tânar — o iubire cât se poate de duioasă. Dupăcum stă nestatornicia omenească, nimic nu ni-e dat să fie deapururea veşnic [1]): Parintele sáu ţine să-i dea tânărului o soţie. Când mama fetei află de lucrul acesta, se hotărî să-şi cheme fata acasă. Aşà s'au întâmplat lucrurile.

Vă las cu bine. Biruiţi prin biruinţă adevărată, cum aţi făcut-o şi pânăacì. Păstraţi-vă tovarăşii de luptă, pe cei de eri, caşi pe cei de azi. Puterea vi-o măriţi prin legiuiri drepte, pe duşmani vi-i nimiciţi, umplându-vă de laudă şi laurii isbândei, pentru ca Carthaginezii cei învinşi [2]) să-şi sufere pedeapsa [3]).

ACTVL AL II-lea.

Alcesimarchvs

Amorul este [4]), cred eu, cel care întâia oară a scornit pe lume meseria de căláu. Părerea asta o am şi eu dela mine, iar nu din auzite, de pela alţii, ca unul care întrec cu mult pe toţi în chinuri sufleteşti.

Mă sbucium, mă chinuesc, mă frământ,
Sufăr, întors pe roata iubirii

1) *ut sunt humana, nihil est perpetuom datum.*

2) *uicti Poeni.* Al doilea răsboi punic a luat sfârşit la anul 201. Putem deduce că piesa a fost representată după terminarea răsboiului.

3) *poenas sufferant.* Acest îndemn la vitejie, ne arată cât de mult îngrijorà pe Romani lupta, care se încinsese între ei şi Carthaginezi.

4) Urmează un frumos canticum, al doilea, v. 203-228.

www.digibuc.ro

Ca un nenorocit, stors de vlagă.
Mă înăbuş, sunt buimăcit, mă destram, mă sfâşii.
Intr'atât mi s'a turburat mintea.
Unde sunt, acolo nu sunt şi unde nu sunt, acolo îmi e gândul.
In aşà hal am ajuns!
De-mi place cevà, pedată mă şi desgust,
Aşà dragostea se joacă cu mine, bolnav la suflet:
Má goneşte, mă alungă, mă recheamă, mă
târăşte, mă ţine locului, mă mângâe, mă încântă.
Ce-mi dă, nu-mi dă; mă înşeală.
Aci mă sfătueşte, aci îşi ia vorba 'napoi,
şi ce nu-i de sfătuit, spre aceea mă indeamnă.
Mă joacă, cum joacă marea corabia:
Aşà îmi sfărâmă inima prinsă de dragoste;
şi-aşà pierdut cum sunt nici că-mi mai rămâne
altcevà de făcut, decât să mă afund
cu totul la fund, nenorocitul de mine.
Astfel tata m'a oprit la ţară, aste
şease zile în şir şi în restimp nu mi-a fost
îngăduit să-mi pot vedea iubita, nenorocitul de mine.
Ce poate fi mai grozav de spus?

(frag. I)

Acum şase zile.

* * *

Alcesimarchvs. Servvs.

* * *

Al. [1]) Putea-vei tu, omule, să'nfăptueşti cu curaj o aşà ispravă? (frag. II)

Ser. Altora li-e dat să înfăptuească una ca asta. Eu unul nu mă ştiu să trec drept un om straşnic.

* * *

Ser. Dar, ce vrei să spui?

Al. Vreau să-mi spui numai lucruri de rău.

---

1) Recitativ *(trochaici septenarii)*, dela v. 231 — 253. Deaci şi pânăla v. 492 textul este foarte alterat şi ca atare traducerea va fi nesigură, pe alocuri.

www.digibuc.ro

Ser. Dece ?

Al. Pentrucă sunt în viaţă.

Ser. Pe Polux, asta-i treabă uşoară, numai să vrei.

Al. Vreau.

Ser. Numai să nu-mi alegi spatele drept locuinţă a pumnilor tăi.

Al. N'am s'o fac, pe Polux, niciodată.

Ser. Dă-ţi cuvântu.

Al. Mi-l dau că n'am s'o fac. Dar, judecând drept, nu sunt eu un om de nimic, c'am fost în stare să stau atâtea zile departe de iubită ?

Ser. Firește, pe Hercle, eşti un om de nimic.

Al. * la nebunie, cum mă iubeşte şi ea.

Ser. Eşti chiar bun de bătut, pe Hercle.

Al. Vai, cuvinte cari mă lovesc amar la inimă !

Ser. Niciodată om de ispravă n'ai să-mi fii.

Al. Mai ales că ea se legase cu jurământ faţă de mine şi dase dovadă de credinţă.

Ser. Nu meriţi ca deacum să-ţi mai vrea binele nici oamenii şi nici zeii.

Al. Şi ea, care-şi pusese în minte să-şi lege viaţa ei de a mea, prin căsătorie.

Ser. S'ar cuveni să ţi-se ferece picioarele în lanţuri, să le poţi purta toată viaţa.

Al. Ea, care-mi fusese încredinţată mie încrezătoare în buna mea credinţă.

Ser. Pe Hercle, eşti chiar bun să fi snopit în bătăi, să te usture [1]).

Al. Ea, care obişnuià a mă numì dulcele ei, dragostea ei.

Ser. Pentru o singură vorbă ca asta s'ar cuveni [2]) să porţi de zece ori furca robiei.

Al. Nicio bucurie ! Şi acum tu ce mă sfătueşti ?

Ser. Să-ţi spun : Ca s'o pedepseşti, spânzură-te, să-i treacă supărarea pe tine.

---

1) *multum caedi.* — 2) *dignu's qui furcam feras.*

www.digibuc.ro

Al. A cărei * * *
Ser. Aşàdar, dece ţi-erà teamă? * *
* * *

Alcesimarchvs. Gymnasivm. Servvs.

* * *

Al.[1]). Dar dacă iubesc? * * 273
Gy. * este dragoste * * şi văd eu că ea te iubeşte mai mult decât tu pe ea.
* * dacă v'aş ţine închişi la închisoare
* * zii şi noapte * * * * * *
Gy. Ba, foarte mare. Că cel care iubeşte prosteşte, fără 280
măsură şi fără pic de ruşine, * * * * să nu mai iubească.
Al. * * Thyniscus, unde-mi eşti?
Ser. Iată-mă.
Al. Du-te, adă-mi armele —
Ser. Armele?
Al. Şi nu uita şi zalea de fier.
Ser. Să-ţi aduc zalea? 285
Al. Aide, dă fuga, adă-mi calul.
Ser. Vai de mine, pe Hercle, nenorocitul ăsta şi-a pierdut minţile!
Al. Du-te şi lăncieri mulţi, soldaţi din cei înarmaţi mulţi, cât de mulţi. Orice rugă e de prisos. Unde-mi sunt cele ce poruncii?
Ser. (aparte). Sănătos la cap, cum trebue, ăsta nu-i!
Gy. Miliţia se vede că i-a stricat mintea, de s'apucă de 290
astfel de comedii.
Ser. Rogu-te, au aiurezi, ori visezi de-a'npicioarele, de-mi spui să-ţi dau calul, să-ţi aduc zalea, ostaşi mulţi cu suliţe, apoi mulţi din cei greu înarmaţi, mulţime mare? Imi spui numai 295
lucruri anapoda.
Al. Rogu-te, spusu-ţi-am eu toate astea?
Ser. Pe Hercle, le spuseşi chiar mai acum.

---

1) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 273-304.

www.digibuc.ro

Al. Se vede că nu eu eram cel de faţă.

Ser. Atunci eşti vrăjitor curat, dacă nu eşti aici şi totuş eşti.

Gy. Tinere. te văd otrăvit rău de tot de otrava amorului; deaceea şi eu vreau să-ţi dau mai bine un sfat.

Al. Sfătueşte-mă.

Gy. Să-te păzeşti a-te războiu vreodată cu zeul Amorului.

Al. Ce să fac?

Gy. Te du acasă la mama fetei. Desvinovăţeşte-te, jură-te, roagă-o frumos cu stăruinţă, înduplecă-o, să-şi uite supărarea.

Al. Pe Hercle, am să mă desvinovăţesc de toate, până n'oiu mai putea de răguşeală.

* * * *

Senex. Gymnasivm.

* * * (frag. III)

Sen. [1]) Dă el cu piciorul la aşà băgàţii, la aşà zestre bogată şi mare?

* * * *

Femeiuşcă spilcuită * pe Hercle, zău, plină de duh! Dar şi eu oricâtă gloabă bătrână [2]) aş fi, chiar acum, mă prind, c'aş putea s'o fac să necheze pe mânzata asta, numai să-mi fie ea dată pe mâna mea.

Gy. (aparte). Reîntorcerea lui Alcesimarchus mă bucură foarte mult, că ce poate fi mai plicticos pentru o femeie ca singurătatea!

Sen. (aparte). Cheamă-mă pe mine, ca să nu fii singură. Vreau să fiu cu tine, să-ţi piară urîtul.

Gy. (aparte). Foarte cu şic [3]) şi-a înfrumuseţat casele Alcesimarchus.

Sen. (aparte). Câtă plácere, când Venus se apropie de tine! Ce lucru plăcut să fii mereu în dragoste!

---

1) *Senex.* Tatăl lui Alcesimarchus, care umbla să-l însoare cu ruda cea bogată. Venise probabil la Selenium, s'o înduplece să renunţe la băiat şi aci dă cu ochii de Gymnasium. Metrul se schimbă: *recitativ (troch. septenarii)* v. 305 — 373. — 2) *uetus cantherius.* — 3) *nimi' lepide.*

www.digibuc.ro

Gy. (aparte). A Venus curat miroase casele astea, pentrucă le-a înfrumuseţat un îndrăgostit.

Sen. (aparte). Nunumai că are în ea pe vino în coa, dar, pe Hercle, mai are şi farmec la vorbă. Insă, dacă stau să-i judec spusele, asta e, pare-mi-se, aceea, care mi-a stricat băiatu. Zic şi eu că ea este, ca unul care până acum n'am mai dat cu ochii de ea. O bănuesc, pentrucă acestea sunt casele, în faţa cărora stă ea, pe cari le-a închiriat fii-meu [1]). Da, chiar ea este, că îl şi numi pe nume.

Ce-ar fi de m'aş îndrepta spre ea şi i-aş vorbi? —

(tare). Bună ziua, femeie, aducătoare de nenorociri şi ruină!

Gy. * * * * o să mă baţi.

Sen. * * * * la tine.

* * *

Gy. Mă duc înăuntru, deoarece nu-i frumos pentru o curtezana, care îşi vinde trupul [2]), să stea singură în stradă.

* * * *

Gy. * * Ce vrei?

Sen. Vreau să-mi aflu dela tine, oricum ar sta lucrurile, ce mi-a facut fii-meu [3]), că doar până astăzi nici eu şi nici vreun altul din ai mei, nu ne ştim să-ţi fi făcut vreun rău? Spune-mi-o deschis pe faţă, dece ţi-ai pus în minte să ne dai pierzaniei, să ne despoi, pe mine şi pe fii-meu, cu maică-sa la un loc, de tot ce avem?

Gy. (a parte). Nenorocitul, mă ia drept o alta, dupăcum spusei eu! E lemn de lucru, să-mi bat puţin joc de el; prideiul e minunat. (tare). Nu-i poţi da o mână de ajutor şi nu aşà cu răul, * * uneia nevinovate?

Sen. Dar, rogu-te, decât pe ăsta, nu-ţi puteai afla un altul [4]) să te iubească?

Gy. Afară numai de fiul tău [5]), pe care să-l pot iubi cu adevarat, un altul nu poate fi.

Sen. Dar. *

---

1) *meu' gnatus.* — 2) *prostibuli.* La fel: *Persa*, 837; *Stichus*, 765.
3) *meu' filius.* — 4) *nullu' nest.* — 5) *tuo'.*

www.digibuc.ro

Gy. Puţin îmi pasă: Când e vorba să vă pierd, toţi ai tăi îmi sunt deopotrivă de egali.

Sen. Ce? *

Gy. Au gândul ăsta al tău nu-i silnicie pe faţă?

(frag. IV)

Gy. Voi bătrânii sunteţi la fel cu acei sclavi prea delicaţi, 373
cari nu fac altcevà decât să arunce mingea la jucători!

Lena. Gymnasivm.

* * *

Le. [1]) Imi ceri să-ţi dau un răspuns? Nu-i lucru drept. (frag. V)

Din capul locului obiceiul meu este să le pun în vedere băr- 375
baţilor, că eu îmi fac meseria mea, că nu le făgăduesc nimic.

Dacă de bună seamă tu îmi porunceşti pentru bogăţie, pen- (frag. VI)
tru neavere [2]).

Le. Dacă e să te duci, ca, du-te odată. Măreşte-ţi pasul (frag. VII)
cât poţi şi pleacă.

Gy. Pe Polux, mamă dragă, despre partea alergăturii sunt (frag. VIII)
mai deprinsă s'alerg la pat [3]), deaceea sunt aşà de înceată la 380
mers.

Să-şi amintească care-i e datoria. (frag. IX)

Că într'atât îmi lovi nările o adiere de must [4]). (frag. X)

Cu părul vâlvoi şi urechile tăiate. (frag. XI)

(frag. XII)

Care întocmai ca un călău curăţând străzile dosnice. 384

Nu cum sunt astea depe aici, adevărate scoici învineţite, 405
aprinse de friguri, femei nenorocite, numai oasele pe ele, marfă puturoasă de două parale [5]), femei hidoase, cu picioarele roase de mers, cu pulpele piţigăiate [6]).

408

---

1) Diverbium *(iambi senarii)* v. 374— 408. — 2) Fragment fără înţeles.

3) *ad cubituram. magi' sum exercita... quam ad cursuram.*

4) *mustulentus.* — 5) *schoeniculae.* Curtezane de rând, cari se împarfumau cu parfum de proastă calitate *(schoenum).; diabolares.*

6) Despre asemeni curtezane de rând, v. şi *Poenulus*, v. 263—270.

www.digibuc.ro

Selenivm. Alcesimarchvs. Melaenis.

* * *

Sel. [1]) Eşti de nesuferit.

Al. Casa mea simte nevoie de tine [2]). Lasă-mă să te duc la mine.

Sel. Ţine-ţi mâna.

Al. Micuţa mea surioară [3]) gemenă.

Sel. Dă-mi pace, frăţiorul meu.

Al. Te rog —

Sel. Să fii sănătos.

Al. Să mă laşi —

Sel. Nu-mi trebue.

Al. Să mă desvinovăţesc.

Sel. Mă plictiseşti.

Al. Lasá-mă să-ţi spun —

Me. Mi s'a acrit [4]) cu strâmbăturile tale.

Al. Adevărate.

Me. Or fi, dar acum nu se mai poate.

Al. Mă leg să-mi daţi orice pedeapsă.

Sel. Dar eu una n'am poftă să mai primesc nimic dela tine.

Al. Vai, pe bună dreptate, îndur toate. Pentru ea, asta-i o plăcere şi nici nu trebue să aibá cinevà milă de tine.

Sel. * * a ne înşela cu vorbe * * cari să rupa învoiala.

Al. Dar eu nici nu înşel, nici n'o să mi-te las astăzi din mână, până n'am să vorbesc cu tine, ce mi-e aminte.

Ingădue-mi lucrul acesta.

Melaenis. Alcesimarchvs.

Me. O să înţelegi să nu-mi mai baţi capul?

Al. Dar dacă aşà mi-e numele, că toţi mă numesc „Plicticosul".

Me. * * rogu-te.

---

1) Recitativ *(iambi octonarii, trochaici septenarii)*, v. 449 – 535.

2) *issula p. ipsa.* — 3) *sororcula.* — 4) *sati' sapit mihi.*

www.digibuc.ro

Al. Degeaba mă rogi.

* * *

Al. Iţi voiu da jurământ.

Me. Dar vezi că şi eu acum tocmai de jurământul ăsta al tău mă păzesc; că jurământul celui care iubeşte e jurământ de om fără credinţă. Au nu ştii? * * Te ţii de fleacuri.

Al. Voiu da pedeapsă * * ce fel eu * *.

Me. Pentrucă ai dat peste una nouă, care * caşicum tu n'ai şti.

* *Al.* S'o trăsnească zeii şi zeiţele, cu toţii la un loc!

* dacă umblu eu cu înşelătorie.

Me. Cine stă să te creadă!

* Umbli cu şoalda, pentrucă * iar cât despre credinţa ta, cum m'ai înşelat pe mine, o să-i înşeli şi pe zei.

Al. Dar dacă o iau de soţie?

Me. O iei, pentrucă îţi vine acum la socoteală vorba asta, care *

Al. Datu-i-am aur şi haine.

Me. * dacă cu adevărat iubeai, * i-ai fi dat. Dar, te ascult. Să-mi răspunzi mai întâiu la ce te-oiu întreba eu, şi repede. I-ai dat * şi aşàcum ai voit *

Al. Lucru pe care îl vreau şi eu.

Me. Deaceea ţi-ai luat mutra asta, fiindcă te-ai logodit cu Lemniana aceea bogată. Spală-te pe cap cu ea. Cununaţi-vă: Deşi nu suntem şi noi de neam aşà sus, ca tine şi nici averea nu ni-i aşà mare ca a ta, cu toate astea nu mă tem c'o să mă arăte carevà cu degetul, că nu mi-am ţinut cuvântul dat.

Tu însă, de va fi să roşeşti într'o zi, ai să ştii, deunde ţi-se trage pricina.

Al. Să mă pràpădească zeii —

Me. Ce doreşti, aş vrea să ţi-se împlinească.

Al. De mi-e aminte să mă casătoresc eu cu aceea, cu care m'a logodit tata!

Me. Şi pe mine, la fel, dacă am să-ţi mai dau eu fata de soţie.

Al. Şi o sa ma laşi tu să-mi calc cuvântul?

Me. Pe Polux, mai bine aşà, decât să-mi văd prăpădită averea şi cu ea şi pe mine, iar fata ajunsă de rîsul lumii.

www.digibuc.ro

Du-te, încearcă acolo, unde juràmintele tale pot aveà mai mare crezare, că, aici, la noi, ţi-ai mâncat crèdinţa [1]), Alcesimarchus.

Al. Mai încearcă odată.

Me. Decâteori n'am încercat-o şi m'am ales numai cu nemulţumiri!

Al. Redă-mi-o.

Me. Printre atâtea vorbe la modá, o să-ţi spun şi eu una deale noastre, din cele bătrâneşti: Ce am dat, îmi pare rău; ce n'am dat, nu l-aş mai dà [2]).

Al. Şi n'ai de gând să mi-o mai dai?

Me. Pune-te în locul meu şi raspunde-ţi.

Al. Nu mi-o dai?

Me. Care mi-e gândul, îl aflaşi doar.

Al. Şi te-ai gândit bine la ce spui?

Me. Mai bine nici că se poate. Nu mai am poftă, pe Polux, să-mi mai baţi urechile cu vorbele tale.

Al. Nu! Ei, şi care ţi-e gândul aşàdar?

Me. Vrei s'o ştii? Ascultă atunci.

Al. De-i aşà, pe mine toţi zeii şi zeiţele, câţi sunt în cer şi pe sub pământ şi semi-zeii la fel. Şi-apoi Junona, crăiasa şi fiică a prea măritului Juppiter şi Saturnus, unchiu-său —

Me. Pe Castor, tată-sau!

Al. Şi Ops cea îmbelşugată, bunică-sa —

Me. Ba, maică-sa, de nu mă înşel!

Al. Junona, fiică, Saturnus bunic şi Juppiter cel prea mărit — mă încurci; din pricina ta mă tot greşesc eu.

Me. Zii-i mai departe!

Al. Au, o să ştiu şi eu ce ţi-ai pus în gând?

Me. Dă-i înainte cu spusa. Nu ţi-o dau. E lucru hotărît!

Al. De-i aşà, atunci tu, Juppiter şi tu Juno şi tu Janus, aşà să — cé să spun, zău, dé ştiu! Ba, acum ştiu. Ascultá, femeie, să afli care-mi e gândul.

---

1) *confregisti tesseram.* Propriu zis — a rupe o prietenie.

2) *quod dedi datum non uellem, quod relicuomst non dabo.*

www.digibuc.ro

Toţi zeii, mari, mici şi chiar şi cei mai mici ai casei [1]), aşà să-mi ajute, cu toţii, să n'am eu parte de viaţă, de n'am să-o sărut pe Selenium, de n'am să vă gâtuesc [2]) eu astăzi şi pe tine şi pe fii-ta, şi apoi a doua zi, în revărsatul zorilor, să vă omor pe amândouă, dacă, pe Hercle, la o a treia învierşunare [3]) n'am să vă mântui pe toate, de nu-mi trimiţi înapoi fata. Ce-am avut de spus, spusu-ţi-le-am. Rămâi cu bine (iese).

Me. Se duse mâniat în casă! Ce să mă fac acum?

Dacă ea se reîntoarce la el, lucrurile revin la loc, ca mai înainte; şi când plictiseala de ea are să vină, o s'o dea pe uşe afară, când o să-şi aducă, în casă, soţia aceea din Lemnos.

Si totuş, trebue să mă duc, să nu-l pierd din ochi; să iau seama, ca indrăgostit cum e, să nu facă vreo nebunie. La urma-urmei, când legea nu este aceeaş şi pentru cel sărac, caşi pentru cel bogat, mai câştigată sunt să-mi pierd osteneala, decât fata.

Dar cine-o fi ăla, care aleargă aşă grăbit, tăind încoa drumul prin piaţă? Celălalt mă face să tremur, acesta mă îngrozeşte. Aşà sunt de grozav prinsă de teamă, nenorocita de mine!

Lampadio.

La. [4]), Urmării pe mătuşe pe străzile oraşului, ţipând la ea. Vârîsem boala în ea. Şi la început, cum îmi mai făceà pe tăcuta, la limbă, cum îşi mai pierduse memoria! Dar şi eu, ţine-te la vorbe dulci, la verzi şi uscate, la minciuni, la trageri pe sfoară, când îi puneam întrebările. Abiă putui s'o fac să vorbească, când auzì că e rost de un butoiaş cu vin.

Phanostrata. Lampadio. Melaenis.

Ph. Mi s'a părut c'aud acì, în faţa casei, glasul robului meu Lampadio.

La. Ai urechi bune, stăpână: Auzişi bine.

---

1) *patellarii.* Zei lari, cărora li-se punea înainte strachina *(patella)* cu mâncare. — 2) *optruncauero.*

3) *pedatu. Pedatus* = expediţie, atac împotriva duşmanului.

4) Diverbium *(iambi senarii),* v. 536–630.

www.digibuc.ro

Ph. Ce-mi lacrezi aci?

La. Ca să ai tu dece te bucurà.

Ph. Ce este?

La. Deacì, din casele astea, văzui mai adineaori ieşind muierea —

Ph. Aceea, care mi-a luat copila?

La. Ai priceput.

Ph. Şi apoi?

La. Ii spun ce fel am văzut-o ridicând de jos, din dreptul hipodromului, pe fata stăpânei mele. Deodată o şi cuprinse teama.

Me. (aparte). Tot corpul începe a-mi tremurà; inima îmi svâcneşte să-mi sară. Da, mi-aduc acum bineaminte că dela hipodrom mi s'a adus fetiţa cea mică, pe care am trecut-o apoi drept copila mea.

Ph. Aide, spune, o rog eu. Ard de dorinţa s'aud cum s'au petrecut lucrurile.

Me. (aparte). O, de n'ai mai auzi să auzi!

* * *

La. N'o slăbesc de loc cu vorba: „Bătrâna aceea [1]) te duce dela bogăţie la sărăcie, deoarece ea îţi e doică şi nicidecum maică-ta. Eu te readuc, te chem spre bogăţie, să-ţi duci viaţa într'o familie bogată, unde părintele tău o să-ţi dea o zestre de douăzeci de talanţi, din cei mari [2]). N'o să-ţi mai duci viaţa asta ruşinoasă, de femeie toscană, să-ţi aduni o zestre cu corpul tău [3])".

Ph. Au, rogu-te, femeia aceea, care a luat fata, este curtezană?

La. A fost cândvà. Dar, ascultă să-ţi spun ce s'a mai petrecut: Când mai mai s'o dau pe brasdă pe fată, cu vorba,

---

1) E o lipsă de câtevà viersuri. Din cele ce urmează, rezultă că bătrâna, care nu erà alta decât codoaşa *Lena*, dusese pe Lampadio în casă şi acolo Lampadio ia pe *Gymnasium* drept fata cea găsită *(Selenium)*.

2) *talenta magna uiginti*. Adică talantul atic = 5890 fr. Deci — 117.800 fr. Detaliu preţios pentru valoarea dotei fetelor bogate, dacă nu-i o exagerare.

3) *ex Tusco modo*. Curtezanele veniau deregulă din Etruria şi-şi aveau, la Roma, cuartierul lor. (Vezi *Curcul.* 482).

www.digibuc.ro

deodată mătuşa prinse a-i îmbrăţişa genunchii, plângând şi rugând-o fierbinte să n'o părăsească, căci doar fata ei este, că ea mi-se jură pe toţi sfinţii, ca una ce a născut-o din sânul ei. „Aceea, pe care tu o cauţi", îmi spune ea, „am dat-o unei prietene deale mele să o crească, ca pe o copilă a ei. Ea trăeşte". — „Şi unde este ea" ? o întreb eu, pedată.

Ph. Zei, ţineţi-mă în viaţă, rogu-vă !

Me. (aparte). Că pe mine doar mă pierdeţi !

Ph. Cui a dat-o ? Asta trebuià s'o afli.

La. Am cercetat şi am aflat : Curtezanei Melaenis.

Me. (aparte). Mi-a pomenit numele : M'am dus !.....

La. Când se porni pe vorbă, prinsei şi eu, a o întrebà pe mătuşe :—„Unde locueşte ea" ?, o întreb, „du-mă, arată-mi-o" — „S'a dus deaici, să locuească în străinătate", îmi dete ea răspunsul.

Me. (aparte). Par'că mă mai răcori puţin [1]) !

La. „Incotr'o s'a dus ? Să ne luăm după ea. Crezi c'o să ne joci pe degete ? Va fi rău de tine, pe Hercle, dacă nu * * * * Pe Hercle, n'am slăbit-o o singură clipă, pânăce mătuşa nu mi-se jură c'o să mi-o arate pe femeia aceea.

Ph. Nu trebuià însă s'o slăbeşti deloc.

La. Am ochii pe ea. Mi-a spus însă că vrea şi ea să se înţeleagă mai întâi cu o altă femeie, o prietenă de-a ei, cu care este amestecată în afacerea asta. Sunt încredinţat că va veni.

Me. (aparte). O să mă dea în vileag, adăogând la nenorocirea mea pe a ei, îmi dau eu bine seama [2]).

Ph. Şi eu, ce să fac acum ?

La. Să te duci în casă şi să stai liniştită. Când o să-ţi vină bărbatul [3]), spune-i şi lui să stea acasă, să nu mai umblu să-l caut, de cumvà aş avea nevoie de el. Eu mă duc dinnou la bătrână.

Ph. Lampadio, ai grije, te rog.

La. Am să duc la bun sfârşit afacerea asta.

Ph. Toată nădejdea în zei şi-n tine —

---

1) *Obsipat aquolam* = Mă stropi cu apă. (aiurea : *adspersisti aquam.*

2) Tex nesigur. — 3) *uir tuo' si ueniet.*

www.digibuc.ro

La. Şi a mea tot în ei — numai să mi-te duci acasă.

Me. Tinere, stăi şi ascultă.

La. Pe mine mă strigi, femeie?

Me. Pe tine.

La. Ce ai cu mine? Nu-mi văd capul de treabă ce am!

Me. Cine locueşte aci?

La. Demipho, stăpânul meu.

Me. Au, ästa e, care şi-a logodit, cu o zestre bogată, fata cu Alcesimarchus?

La. Chiar el.

Me. Ei, atunci, ce altă fată mai căutaţi acum?

La. Să-ţi spun: O fată a soţiei, născută pecând ea nu-i era încă soţie.

Me. Ce vorbă mai e şi asta?

La. O fată născută, îţi spun, stăpânului meu decătre femeia lui de mainainte.

Me. A aceleia, se pare, care vorbi mai acum aci şi a cărei fată spuneai că o cauţi.

La. Da, pe a acesteia o caut.

Me. Atunci, rogu-te, cum se face că asta e nevasta lui de mainainte, când ea e nevasta lui de astăzi?

La. Femeie, nu ştiu cine esti, dar prea mă plictiseşti cu întrebările. Intre cele două neveste [1]), a mai fost una, cu care a avut fata aceea, pe care o mărită după Alcesimarchus. Nevasta asta e moartă astăzi. Acuma înţelegi?

Me. Ce spui tu, înţeleg eu acuma. Totuş te mai rog de o nedumerire: Ce fel, nevasta dintâi a ajuns cea depe urmă şi cea depe urmă a fost ceadântâi?

La. A siluit-o mainainte s'o fi dus-o acasă, ca soţie, mainainte a lăsat-o însărcinată şi mainainte [2]) ea a născut o fată, pe care, cum o născù, se şi hotărî s'o lepede pe micuţa. Eu am lepădat-o. O femeie a luat-o. Eu m'am fost pus la pândă. In urmă, stăpânul s'a căsătorit cu femeia deacum şi pe fata ei o căutăm noi azi.

---

1) *medioxumam.* — 2) *priu' grauida... priu' que.*

www.digibuc.ro

Dar ce sunt acum privirile astea îndreptate în sus [1]), către cer ?

Me. Mergi acum încotro ţi-erà zorul. Deacù îţi dau pace. Am înţeles acum.

La. Pe Hercle, mulţumesc zeilor ! Că, de n'ai fi înţeles, nu ştiu zău, când mi-ai mai fi dat pace. (iese).

Me. Acum, vreau, nu vreau, trebue să-mi fac curaj. Văd că lucrurile sunt date pe faţă şi mai bine să m'aleg cu mulţumirea ăstora, decât s'aştept ca să mă părască aceea.

Mă duc acasă şi-am să duc pe Selenium la părinţii ei.

ACTVL AL III-lea.

Melaenis. Selenivm. Alcesimarchvs.

Me. Ţi-am spus toate pe dearost. Ai să vii încoa, după mine, Selenium a mea, să fii mai degrabă a acelora, a căror ţi se cuvine să fii decât a mea ? Deşi nu cu dragă inimă mă despart de tine, totuş o să-mi iau şi eu inima 'n dinţi, cu gândul că e vorba mai mult de fericirea ta decât de a mea. Aci, sunt nişte jucării, cu cari te-a fost adusă odinioară la mine aceea, care mi-te dete, pentru ca părinţii tăi să te poată mai uşor recunoaşte. Ţine cutia asta [2]), Halisca. Aide acum, bate la uşa deacolo. Spune că mă rog să vină carevà cât mai în grabă din casá afară.

Al. (fără să le vadă). Primeşte-mă la tine moarte, ca pe un prieten, ca pe un supus credincios.

Sel. Maicá dragă, ne-am prăpădlt, nenorocitele de noi !

Al. Să-mi lovesc coapsa dinspre partea asta, ori dinspre cea stângă ?

Me. Ce-ţi e ?

Sel. Nu-l vezi pe Alcesimarchus ? Ţine o sabie.

Al. Ei, ce faci ? Dece întârzii. Renunţă la lumina zilei.

---

1) *supina susum* (p. *sursum*) *caelum conspicis.* — Recitativ, dela v. 631-670 *(troch. septenarii).*

2) *Cistellam. Cistella,* deunde şi numele piesei, prin adăogarea suf. *aria,* caşi la *Aulularia, Asinaria, Mosttelaria, Viduluria.* (V. nota dela com. *Asinaria,* vol. I. pag. 99).

www.digibuc.ro

Sel. Rogu-vă, alergaţi, să nu se omoare [1]).

Al. O, speranţa mea, mai scumpă decât speranţa însăş [2])! Tu singură mă mai poţi face acum să trăesc, de vreau, ori de nu vreau.

Me. Nu-i aşà că nu voişi cu tot dinadinsul să faci isprava asta grozavă!

Al. N'am nimic de-a'mpărţit cu tine: Pentru tine am murit. Pe asta însă, aşàcum o ţiu, sunt hotărît să nu-o mai las din mână. Pentrucă, pe Hercle, chiar mi-am pus în gând să mi-o unesc pentru vecie [3]). Robi, unde sunteţi? Zăvoriţi bine uşile cu toate zăvoarele şi încuetorile. Mă duc; am s'o ţin încuiată în casă. (Se duce târînd cu sine pe Selenium).

Me. Se duse şi târî şi femeia cu el! Mă duc şi eu, mă duc după el în casă, să afle dela mine cum stau lucrurile, poate în felul ăsta am să mi-l fac liniştit, din mâniat ce este.

ACTVL AL IV-lea.

Lampadio. Phanostrata.

La. Decând sunt, nu cred să fi putut vedea o mătuşe mai afurisită ca asta. Imi mărturisi totul şi acum tăgăduieşte. Dar, iată văd pe stăpână. Dar ce e asta? Cutia asta, care zace trântită aici jos la pàmânt, cu jucării de copil în ea? Şi în stradă nu văd pe nimeni altul! Să fac şi eu cum fac copiii: să mă ciucesc spre cutie.

Ph. Ce faci, Lampadio?

La. Cutia asta să fie dela noi din casă? C'o găsii aci, jos, înaintea uşii!

Ph. Ce veşti îmi dai despre bătrână?

La. Mai nelegiuită nu cred să fie o alta pe lume. Acum le tăgăduieşte pe toate, câte mi le-a mărturisit adineaori. Insă, pe Hercle, decât să má las să-mi rîdă-n nas, baba asta, mai bine să-mi fac singur seama!

Ph. (zărind jucăriile). Zei, veniţi-mi într'ajutor şi —

---

1) *interemat* p. *interimat.* — 2) *o Salute mea salus salubrior.*
3) *adglutinandam.*

www.digibuc.ro

La. Dece chemi pe zei?

Ph. Scăpaţi-ne!

La. Ce este?

Ph. Acestea sunt jucăriile [1]), cu cari ai dus tu la pieire pe fiica noastră.

La. Eşti în toate minţiie?

Ph. Astea sunt, fireşte.

La. Ai să taci?

Ph. Astea sunt.

La. Dacă o altă femeie mi-ar vorbi astfel, aş zice că e beată.

Ph. Pe Castor, minciuni nu spun.

La. Dar atunci, rogu-te, deunde ieşiră? Ce zeu le-a aruncat înaintea uşii noastre, ca o prevestire chiar în clipa asta?

Ph. Nădejdea mântuitoare mi-se arată.

Halisca. Lampadio. Phanostrata.

Ha. [2]). Dacă zeii nu-mi întind o mână de ajutor, sunt pierdută şi din altă parte nu pot nădăjdui ajutorul! In starea asta nenorocită m'aduse neghiobia sufletului meu!

Că toate astea s'or sparge în spatele meu, mă îngrozesc, dacă stăpâna o să afle c'am fost mai năroadă decum trebuia. Cutia, pe care o avui eu, în mâinile mele şi o primii, aci înaintea casei, unde să fie, nu ştiu, afară numai, cum socot, prin părţile astea să-mi fi căzut.

Oameni buni, onorat public, arătaţi-mi-o voi, dacă cumvà a văzut carevà, cine a ridicat-o, cine a luat-o şi încotro a apucat cu ea, peaici, sau pe acolo?

Dar nemintoasă ce sunt de n'am de lucru să rog, ori să plictisesc cu vorba, pe unii, cari totdeauna s'au bucurat de nenorocirea femeiască!

Acum să cercetez de nu cumvà or fi rămas peacl cevà urme. Că, dacă în răstimpul ăsta, decând o plecai eu, n'a

---

1) *crepundia sunt, quibu' cum.* Erau jucării, diferite bijuterii, cadouri, primite în dar, la diferite ocazii şi cari se purtau la gât. Pentru completare, vezi nota *Curculio* 655 şi *Rudens* 1154.

2) Al treilea canticum, v. 671—703.

www.digibuc.ro

trecut nimeni peaci, cutioara va să fie aci. Ce, aci? M'am nefericit, pare-mi-se, s'a sfârşit cu mine! Iată-mă nenorocită şi nelegiuită! Nu e nicăeri, cum numai sunt nici eu. Pierdută e ea şi pierdută sunt şi eu. Dar, să-i dau mai departe cu căutatul, cum am început-o. Ia s'o mai caut.

Şi-aşà de grozav îmi zace în mine groaza şi-aşà de galbenă-s la faţă, că teama m'a cuprins toată.

Aşà cade păcatu pe oameni!

Acela, care o are acuma, se bucură, oricine-ar fi el; dar aceluia nu-i foloseşte la nimic, pecând mie!

Dar mă 'ntârziiu singură, cu vorbele astea de prisos. Halisca, aide la lucru, priveşte pe jos, cercetează, desprinde cu ochii, citeşte cu pricepere cu ochii în urme.

La. Stăpână!

Ph. Ce?

La. Este —

Ph. Ce este?

La. Ea este.

Ph. Cine?

La. Aceea, căreia i-a căzut cutia asta.

Ph. Ea e, lucru hotărît. Iat-o că-şi înseamnă locul, unde i-a căzut cutia: Indoială nu mai încape.

Ha. Iată, peaici a luat-o, că doar peaici îi văd în nisip urma încălţămintei. Să mă iau după ea. Aci, în locul ăsta, iată-l că s'a oprit în loc cu un altul. Aci ochii mi-se părăginesc: Mai departe nu pare să se fi dus. A stat aci locului şi deaci a luat-o apoi într'acolo. Aci a ţinut sfat. Văd urme de două persoane. Stăi, iată acum o singură urmă. A apucat însă înspre partea asta. Sà cercetez. Deaici s'a dus încoa şi deaci nicăeri nu s'a mai dus.

Osteneală de geaba! Ce e pierdut, pierdut este: Odată cu cutia, vai şi de pielea mea! Să mă reîntorc în casă [1])

Ph. Femeie, stai, stai. Suntem, cari vrem să-ţi vorbim.

Ha. Cine mă strigă?

---

1) Aci începe recitativul *(iambi septenarii)*, v. 704—746.

www.digibuc.ro

La. O femeie de treabă şi un bărbat rău [1]) au a-ţi vorbi.

Ha. O femeie de treabă şi un om rău au a-mi vorbi! Şi la adică, cel ce mă strigă ştie el mai bine dece mă strigă, decât eu cea strigată. Să mă înapoiez.

Rogu-vă, nu carecumvà văzut-aţi pe vreunul, peaci, prin locul acesta, ridicând o cutie cu jucării, pe care o pierdui aci, eu, nenorocita de mine? Pentrucă mai adineaori, când dădui fuga după Alcesimarchus, să nu-şi curme viaţa [2]), atunci * * de teamă [3]) o scăpai din mână.

La. Cutia, femeia asta a pierdut-o, stăpână. Să-i dăm puţină ascultare.

Ha. Sunt prăpădită, nenorocita! Ce pot spune stăpânei?

Şi ea, care mi-a poruncit s'o păstrez cu atâta grijă, pentru ca părinţii să-şi poată mai cu uşurinţă recunoaşte pe Selenium a lor, care fusese de mică copilă luată de suflet de stăpâna mea, fiindu-i dată de o oarecare curtezană.

La. Ea povesteşte tocmai povestea noastra. După arătările ei, se pare că ea ştie, unde se află fiică-ta.

Ha. Acum ea vrea dela sine s'o dea mamei şi tatalui, a căror fiică le este fata. Omule dragă, rogu-te, îţi arde de alte lucruri, când eu îţi povestesc povestea mea!

La. Sunt cu mintea la spusele tale, că doar povestea-ţi e caşi o adevarată hrană pentru mine. Dar, fară a pierde câtuş de puţin firul povestirii tale, dădui un răspuns stăpânei, la o întrebare a ei. Acuma sunt al táu. Ai nevoie de cevà, spune-o [4]), porunceşte. Ce-mi tot căutai?

Ha. O, dragă omule şi dragă femeie, vă zic: Buná ziuà!

Ph. Şi noi ţie la fel. Dar ce-mi tot cauţi?

Ha. Caut o urmă peaici, peunde a fugit un oarecare *.

La. Ce este? Despre ce e vorba?

Ha Despre un lucru, fără de folos altora, dar plin de întristare pentru familia noastră.

La. Stápână, iată una, care nu plăteşte nicio ceapă degerată [5]) şi totuş şireată foc.

---

1) *malu' masculus.*—2) *ne se uita interemeret.* — 3) *more — timore.*
4) *opu', dice.* — 5) *Mala mers* = marfă proastă.

www.digibuc.ro

Ph. Pe Castor, aşà se pare.

La. Face pe animalul nebăgat în seamă şi care totuş te vatămă.

Ph. Care, rogu-te?

La. Omida învăluită în foaia întoarsă [1]) de viţă. La fel şi asta înşiră la poveşti întoarse pe dos. Ce cauţi?

Ha. O cutie, tinere, pe care mi-a sburat-o deacì cinevà.

La. S'o fi purtat-o atunci în colivie.

Ha. Pe Polux, nu prea erà aşà de preţ.

La. Mare minune atunci să nu fi fost în cutie o turmă de robi, de vânzare.

Ph. Dă-i pace să spună.

La. Numai de ar aveà ce spune.

Ph. Aide, spune, ce erà în ea?

Ha. O jucărie de copil.

La. Este un oarecare, care spune că ştie, unde este cutia.

Ha. Dar, pe Polux, acela, dacă o arată, o să-şi primească mulţumiri dela o oarecare femeie!

La. Dar [2]), acela vrea să i-se dea plată.

Ha. Dar, pe Polux, femeia aceea, care a pierdut cutia, spune că nu are ce să-i dea.

La. Dar, acela vrea să-i dai ajutorul tău mai bine decât bani.

Ha. Dar, pe Polux, acea oarecare femeie nu dă nimic pe gratis.

Ph. Vorbirea ţi-o îndreaptă acum mai bine către mine. Mărturisim c'avem cutia.

Ha. Atunci, să vă ţină sănătoşi zeiţa Mântuirii! Unde este acum cutia?

Ph. Iată-o, în bună stare. Dar şi eu vreau acum să stau cu tine de vorbă cu privire la un lucru, care mă priveşte de aproape: Te fac tovarăşe la fericirea mea.

Ha. Ce vorbă e asta? Şi cine eşti tu?

Ph. Eu sunt mama aceleia, care a purtat astea.

Ha. Aşàdar locueşti aci?

---

1) *inuoluolum.... intorta.* — 2) *At*, care se repetă, caşi *quin*, în *Casina*. V. nota v. 602.

www.digibuc.ro

Ph. Ai ghicit.

Insă [1]), te rog, femeie, nu mai încurca vorba şi răspun- 747
de-mi la ce te'ntreb: Spune repede, deunde ai aceste jucării?

Ha. Le-a purtat fata deacì, stăpână-mea.

La. Minţi. Le-a purtat fata, stăpână-mea, iar nu a ta! 750

Ph. Nu întrerupe.

La. Am tăcut.

Ph. Femeie, urmează cu spusa: Unde e aceea, care le-a fost purtat?

Ha. Acì, în apropiere.

Ph. Dar acì, unde spui tu, pe Polux, şade ginerile bărbatului meu.

La. O începi iarăş dela cap [2])!

Ph. Urmează mai departe cu povestea. De câţi ani e fata?

Ha. De şaptesprezece. 755

Ph. E a mea.

La. Ea este. Aşàcum şirul anilor ni-o spune.

Ha. Ce? îmi cer jumătate, partea mea de câştig.

La. Dar, pe Polux, fiindcă sunt trei, îmi cer şi eu pe a treia.

Ph. Fata, pe care o tot căutam, am regăsit-o.

Ha. Cinstit e să păstrezi în credinţă un lucru, care ţi-a fost 760
încredinţat, ca nucumvà binele ce-l faci să ţi-se întoarcă spre rău. Copila, pe care o crescurăm noi, este firesţte fiica ta, îndoialá nu încape şi stăpână-mea îşi pusese în gând să ţi-o înapoieze şi tocmai cu gândul ăsta a şi plecat ea deacasă.

Pentru cele ce mai vrei, cercetează-o pe ea, rogu-te, că 765
eu, la urma urmei, nu sunt decât o roabă.

Ph. Ceri un lucru drept.

Ha. Şi mulţumire de are să fie, să-i fie ei toată. Cutia însă, te rog să mi-o dai.

Ph. Ce să fac, Lampadio?

La. Ce este al tău, ţine-ţi-l ca al tău.

Ph. Insă, îmi e milă de ea.

La. De-i aşà, iată ce cred eu că trebue să faci: Dă-i ei cutia şi du-te şi tu cu ea acolo, înauntru, în casă. 770

---

1) Deaci începe diverbium *(iambi senarii)*. V. 747-773.— 2) *rusus*.

www.digibuc.ro

Ph. Te voiu asculta [1]) (către Halisca). Ţine tu cutia. Să mergem înăuntru. Dar cum se numeşte stăpâna ta?

Ha. Melaenis.

Ph. Ia-o înainte; vin şi eu după tine.

ACTVL AL V-lea.

Demipho. Lampadio [2]).

De. Ce-o mai fi şi asta, că toţi vorbesc prin oraş că mi s'a găsit copila şi mai spun că Lampadio m'ar fi căutat prin for.

La. Stăpâne, deunde vii.

De Dela Senat.

La. Mă bucur că prin mine ţi s'a mărit numărul copiilor.

De. Iată o vorbă, care nu-mi place! Nicio bucurie că prin alţii mi-se măreşte numărul copiilor. Dar ce vorbă mai e şi asta?

La. Grăbeşte-te de intră aci, la ginere-tău [3]). Acolo o să-ţi recunoşti fata. E acolo şi soţia ta. Aide, repede.

De. Pentru aşàceva nu strică să-mi las puţin laoparte toate celelalte treburi.

Trupa.

Să nu vă mai aşteptaţi, privitori, c'o să mai iasă aceia, încoa, afară, la voi. Nimeni n'o să mai iasă. Cu toţii îşi vor împlini treburile, acolo înăuntru. Şi când totul va fi gata, actorii o să-şi lepede depe ei costumele. Apoi, după aceea, cel care a jucat prost, o să fie bătut; cel ce n'a jucat prost, o să fie cinstit cu vin [4]).

Acum şi vouă, privitori, nu vă rămâne altcevà de făcut, decât să bäteţi din palme, după datina strămoşească, la sfârşitul comediei.

---

1) *tibi auscultabo.*—2) Piesa sfârşeşte în recitativ (cuvinte rostite la sunetul flaututui), în *trochaici septenarii.* — 3) *ad adfinem tuom.*

4) *Qui deliquit uapulauit, qui non deliquit bibet.* Detaliu preţios. Vezi studiul asupra lui Plautus pag. 80—81. (Ed. Cassa Şcoalelor, 1925).

www.digibuc.ro